

CZU: 94:687.1(478-25)“1918/1939”

[https://doi.org/10.59295/sum10\(180\)2023_04](https://doi.org/10.59295/sum10(180)2023_04)

MODĂ ȘI VESTIMENTAȚIE ÎN CHIȘINĂUL INTERBELIC

Lidia PRISAC,

Universitatea de Stat din Moldova

Articolul oferă o cercetare detaliată a evoluției Chișinăului interbelic prin prisma modei și a vestimentației. Fenomen inerent al unui oraș aflat la intersecția mai multor culturi, evoluția vestimentară a locuitorilor Chișinăului, după Marele Război, a fost dictată, în primul rând, de siguranța și confortul oferit de piesele de îmbrăcăminte. Ulterior, în viața mondenă a orașului, capitală a unei provincii proaspăt ancorată la valorile occidentale, funcția de demonstrare a statutului social prin intermediul straielor și a accesoriilor vestimentare a revenit în rândul orășenilor. Tendințele de modernizare a societății orașului după moda vest-europeană este ușor explicabilă dacă luăm în calcul abundența magazinelor și a agențiilor de publicitate care ofereau, inclusiv „Jurnale de modă” care dictau tendințele în materie de vestimentație. Un alt indiciu de racordare a vestimentației la fluctuațiile modei era ancorarea Chișinăului la desfășurarea anumitor „Concursuri de frumusețe” specifice lumii occidental-apusene.

Cuvinte-cheie: *modă, vestimentație, Chișinău, urban, perioada interbelică.*

FASHION AND CLOTHES IN INTERWAR CHIȘINĂU

The article offers a detailed research of the interwar Chișinău evolution through the prism of fashion and clothing. An inherent phenomenon of a city at the several cultures intersection, the clothing evolution of the Chișinău inhabitants, after the Great War, was dictated, first of all, by the safety and comfort offered by the clothing. Later, in the mundane life of the city, the capital of a province newly anchored to Western values, the function of demonstrating social status through robes and clothing accessories returned among the townspeople. The tendency to modernize the city's society after Western European fashion is easily explain if we consider the abundance of shops and advertising agencies that offered, including „Fashion Journals” that dictated trends in clothing. Another indication of the connection of clothing to fashion fluctuations was Chișinău's anchoring of certain „Beauty Contests” specific to the western world.

Keywords: *fashion, clothing, Chișinău, urban, interwar period.*

Marca civilizațiilor, moda a fost dintotdeauna cea care a adus în prim-plan anumite discuții pe dimensiunea preferințelor vestimentare într-un anumit mediu social. Intrată întotdeauna în sfera preocupărilor umane, îndeosebi a celor feminine, tendințele modei și evoluția elementelor vestimentare mereu schimbătoare, dar și derutante, au purtat amprenta vieții cotidiene, fapt care a influențat direct mentalitatea indivizilor [1, p. 136]. Transformarea vestimentației și a modei, în perioada interbelică, în cea mai importantă urbă a Basarabiei, a fost determinată de contextul politic, economico-social, ideologic și cultural nou, racordat la tiparele spiritualității românești și a celei europene în ansamblu. Reieșind din moștenirea culturală a perioadei precedente (țariste), fizionomia orașului în perioada interbelică în materie de vestimentație devine una foarte complexă, având loc o simbioză dintre vechi și nou.

Haina între siguranță și confort

Din punct de vedere al portului populației, debutul perioadei interbelice, a prins locuitorii Chișinăului în categoria indivizilor pentru care hainele aveau semnificația, în primul rând, a siguranței, confortului și căldurii. În acest sens, Petre Cazacu amintea: „Este curios aspectul mulțimii de pe străzile din Chișinău [...]. În ianuarie 1918 a apărut uniforma dorobanțului, zgribulit de frig, cu haina boțită, pătată și decolorată, pentru a schimba aspectul gri al mulțimii, cu petele albastre-verzui ale uniformei lui. Dar vechile uniforme reapărute un timp, încet-încet au plecat peste Nistru. Străzile s-au umplut de oameni îmbrăcați civil, au apărut femei cu pălării, bijuterii și blănuri, în trăsuri, pe jos și în automobile. Astăzi numărul șepcilor merge mereu scăzând, șepcile înlocuindu-se cu pălării și căciuli; și dorobanțul și-a schimbat aspectul: e mai gras, mai rumen, mai vesel, mai robust și e îmbrăcat *kaky*, cu ciobote americane.

Chiar țăranul autohton, care apare zilnic în Chișinău, la tribunal și la administrație, pe la băncile țăărănești, la iarmarocul de Miercurea, la piață ba cu lemne, ba cu cărbuni, ba cu alte produse și transporturi, – și-a modificat aspectul, continuă Petre Cazacu. În zilele de înainte de război, costumul alb, simplu, fără nici o floare, cu brâu roșu, cu curea, ciobote, mintean, cojoc alb, căciulă sau șapcă decolorată și suman, îl distingea de toată lumea. În timpul și imediat după război, a apărut și el în manta cazonă rusească și cu diferite părți din costumul militar. Încet-încet toate aceste zdrențe cazone rusești s-au rupt, și el revine la costumul lui natural. Numai țăranca nu și-a schimbat deloc și niciodată, nici portul, nici aspectul, nici vorba. Războiul și revoluția [...] i-a redat furca cu care ea meșteșugește, cum făcea din bătrâni, toată îmbrăcămintea familiei. Scumpetea și revoluția au readus și vechea opincă, care din când în când își permite să calce macadamul Chișinăului” [2, pp. 266-267].

Îmbrăcămintea – marca diferențierii sociale

Elementele vestimentare dintotdeauna au făcut distincția situației sociale din care se trag indivizii, inclusiv preferințele și gusturile acestora. Totodată, diferențierea socială a făcut vizibilă ierarhia de averi și de categorii sociale. Numărul pieselor vestimentare purtate, noutatea și originalitatea formelor și a culorilor, tipurile de țesături, gradul lor de uzură au constituit indicii practicilor sociale diferențiate [1, p. 135]. Procurarea pieselor vestimentare, dar și a stofei pentru coaserea acestora, se efectua de locuitorii orașului atât în magazine, cât și la Piața Nouă, unde acestea se găseau în zona de galanterie: „Batiste, ciorapi, piepteni și flanele zac pe tarăbi, supravegheate de ochii unui vânzător înghețat, care încearcă să te reție, să-ți arate bazarul lui derizoriu. În fața barăcilor atarnă imoral izmene și flutură indecent chiloți de damă. Stamba și America au încremenit în suluri, iar metrul de lemn doarme pe masă. E un bal de funde, de scufițe și de jurubițe [...]” [3, p. 1]. Chiar și „maicile, surorile, călugării și frații” se îmbrăcau „numai cu stofă și pânză cumpărate de la străini, de pe piață” [4, p. 495].

În târgul vechi, la *talcioac*, „lumea nevoiașă a orașului” putea găsi „îmbrăcămintea veche, de tot felul: bărbătească și femeiască. Unele din haine sunt numai purtate, iar altele cârpite și terfoase. Încălțăminte de asemeni găsești de tot soiul: și ciubote, și papuci, și ghete, și bocanci, și galoși, și șoșoni: unele încă bune de purtat, dar altele – niște potloage, să le arunci a doua zi după ce le-ai încălțat [...]” [5, p. 2].

Portul de rând și monden

Trecuți de războiul cel mare, locuitorii Chișinăului treptat își recapătă eleganța, fără să fie neglijat interesul pentru modă, design și îngrijire personală, ca mijloc de etalare a statutului social pe de o parte, iar pe de alta, dintr-un impuls de nestăvilit de a cultiva frumosul, după o îndelungată perioadă de război și viață marcată de lipsuri.

Noile tendințe interbelice – rochii și coafuri. În anii 1920, moda feminină, inclusiv cea de la Chișinău, a fost marcată de intrarea în uz a rochiei drepte, simple, scurte până la genunchi, ieftine (pe care revistele dădeau sfaturi cum le poți coase singură, în casă, într-un ceas). La Chișinău, în 1926, confecțiunea de haine putea fi efectuată și la atelierul de haine și magazinul de postăvărie a lui Gh. Brohman [6, p. 4]. Rochia de zi cu zi purtată în Chișinăul anilor 1920–1930 era după o croială simplă – confecționată la mașina de cusut în condiții casnice din mătase [7, p. 117-129], inclusiv cu elemente de croi specifice circulației modei europene: cu răscoitura gâtului adâncă, purtată cu jabou [8, p. 239].

Tunsoarea scurtă, tip „garçonne”, potrivit fotografiilor de epocă, era combinată cu pălăriile-caschete lipite de cap, înfundate până la sprâncene și asortate noilor taioare sport. Acest modernism a însemnat moartea aparentă a dantelelor, dar numai la exterior, pentru că ele doar s-au ascuns pentru o vreme în intimitatea lenjeriei. Criza economică din 1929, aduce noi motive, în care femeile nemaivând temeii să poarte veșminte simplificate, recurg la ondularea părului, lungirea fustelor și a tocurilor pantofilor [9, p. 13].

Pălăria. Departe de a fi un simplu accesoriu, pălăria era un simbol al eleganței, al prestigiului și al onorabilității conferind prestanță și strălucire. Variind la nesfârșit, pălăria era realizată din materiale și cu tehnici din cele mai diverse, fiind asortată costumației și integrată stilurilor timpului. Având funcții de ordin practic, de comunicare socială și estetică, pălăria în perioada interbelică anunța rolul și locul

individului în societate, făcând parte din costumația obligatorie. Pălăria era purtată la diverse evenimente indicând asupra statutului social. Mai mult, pălăria era percepută drept element elitist, întrucât în perioada ulterioară, acest accesoriu a dispărut din uz fiind considerat burghez. Chiar și bentița pălăriei făcea referire la statutul social – bentița mai lată arată un statut social bine conturat, pe când bentița subțire indica faptul că persoana era mai modestă.

Niciodată pălăria nu a fost purtată în interior, ci cum se spunea „era de-a ieși în văzul lumii”. În anii 1920, bărbații au adoptat, pentru viața zilnică, forme mai relaxate de pălării din fetru, mai moale, pentru a se asorta la noile costume mai lejere și mai deschise la culoare [9, p. 13]. Pălăriile din fetru tare erau apreciate mai mult de oamenii din înalta societate, iar cele din fetru moale erau preferate de persoanele mai boeme – gazetari, artiști, studenți. Bărbații stilați purtau pălărie, sacou și mănuși, iar pentru a sublinia și mai mult masculinitatea, pălăriile erau în concordanță deplină cu prezența mustăților, semn al virilității [9, p. 13].

În ceea ce privesc pălăriile feminine, epoca de triumf al acestora devin anii 1930. Nu doar la Paris, dar și la București, inclusiv Chișinău, unde erau inventate diferite pălăriiuțe, efectuate ingenios și surprinzător, dar care erau total ne funcționale [9, p. 13].

Femeile nu ieșeau niciodată fără pălărie, mănuși și ciorapi de damă. La Chișinău, cei mai moderni și eleganți ciorapi, de toate culorile, puteau fi găsiți la magazinul lui Fr. H. și Ia, pe str. Alexandru cel Bun, nr. 94 [10, pp. 3-4].

Costumul bărbătesc. În general, stilul vestimentar al hainelor pentru bărbați nu a suferit modificări substanțiale, în schimb au fost adăugate unele elemente vestimentare noi, modelele costumelor devenind mult mai stricte ca stil și utilizare: de vizită, de bal, pentru acasă și de fiecare zi, care au devenit „de lucru”.

„Moda” în stil chișinăuian

Din ceea ce se purta la Chișinău și ce reprezenta, din punct de vedere al modei, populația orașului, spre finalul perioadei interbelice, ne relatează scriitorul George Dorul Dumitrescu: „La Chișinău totul se confundă sau se suplinește. Rubacica rusească cu sacoul ultramodern de croială impecabil bucureșteană; pălăria, cu căciula fumurie retezată de moț, îngustă și plată ca un ceain, anume suspendată, nu înțelegi prin ce miracol, în vârful unei hălăciugi de păr, pentru o cât mai evidentă, parcă, punere în valoare și cochetărie a unei foarte complicate frizuri muscălești, numai rotocoale, ondulări și crețuri; pantofi acaju lângă cizme cu carâmburi moi și tocuri înalte, aproape femeiești; armonica și țambalul; palton de biber și șuba largă cât o desetină, mirosind a oaie, a cuptor și a vutcă [...], obrazuri rase curat englezește, alături de bărbi pravoslavnic rusești, amintindu-ne îndeosebi nouă regășenilor, figura lui Ivan cel Groaznic din cinematograful sau, și mai bine, portretul lui Tolstoi din vechea Editură Șaraga; trăsuri de un singur cal și un singur loc, mici cât un ghem, cu jugul înflorat și sunător al clopoșeilor, lângă mașini „Lincoln”, model 1937 [11, p. 5].

Deși vestimentația locuitorilor orașului Chișinău era racordată în permanență la tendințele modei pariziene, vieneză, berlineză și londoneză [12, p. 142], fapt dovedit și de circulația revistelor de modă, a albumelor pentru brodat și croșetat după ultimele modele ale timpului în magazinele din Chișinău [13, pp. 56, 57; 14, pp. 67-68], totuși influențele elementelor rudimentare rusești nu puteau fi omise.

De la modă la concursuri de frumusețe

Evidența faptului că Chișinăul era în ritm cu moda iar reprezentantele genului frumos devin cele mai fidele susținătoare a tendințelor occidentale, o demonstrează organizarea la Chișinău, în cadrul unor baluri, a concursurilor de frumusețe. În general, primul concurs de frumusețe „Miss România” a fost organizat în fața juriului din Sinaia, în anul 1929, de revista *Realitatea ilustrată*. La preselecția din 1929 s-au înscris mai bine de 800 de fete din întreaga Românie. Dintre acestea, 72 au fost selectate pentru a intra în competiție.

În mod evident, existau anumite criterii de selecție. Pentru a participa la concursul „frumuseților regionale” – „Miss Capitala”, „Miss Oltenia”, „Miss Banat”, „Miss Ardeal”, „Miss Bucovina”, „Miss Muntenia”, „Miss Moldova”, „Miss Basarabia”, fetelor înscrise li se cerea să nu aibă mai puțin de 16 ani și

nici mai mult de 25 de ani; să nu fie, nici să fi fost căsătorite; să trăiască cu părinții sau din muncă cinstită. Moralitatea era, de asemenea, apreciată, fetele urmând să aibă o purtare perfect morală; nu erau admise artistele, dansatoarele care au jucat în film de cinema și nici manechinele. Cu alte cuvinte, fetele trebuiau să aibă o conduită ireproșabilă și să nu fie „atașate” de nici un scandal. Se miza, astfel, pe selecția frumuseților „naturale”. Pentru a fi acceptate la o primă alegere în fața comisiunilor județene candidatele urmau să trimită o fotografie, însoțită de nume și prenume (pseudonime nu se admiteau), adresa exactă, vârsta, profesiunea, înălțimea, măsura taliei, greutatea și culoarea părului. În plus, doritoarele trebuiau să se prezinte la preselecție nefardate și să poarte rochii simple, astfel încât juriul să le poată evalua fără „filtrele” înfrumusețării. Câștigătoarea „Miss România”, urma să ajungă la Galveston să candideze pentru titlul de cea mai frumoasă de pe glob. Călătoria urma să dureze aproape trei luni, timp în care candidata din România, însoțită de mama sau rudele apropiate, urma să viziteze capitalele importante ale Europei, străbătând întreaga Americă și oprindu-se la New-York, Philadelphia, Boston, Chicago, Miami, Havana (Cuba), Galveston, Mexico și, în mod special, la Hollywood, paradisul cinematografului americane [15, p. 34].

Oficial, prima Miss România, a devenit în 1929, Magda Demetrescu, de 17 ani. Așa cum relatează presa acelor vremuri, „Miss România” era înaltă, suplă și extrem de feminină. Din juriul primei ediții de miss au făcut parte ministrul de Interne Alexandru Vaida-Voievod, prof. Tzigra Samurcaș, scriitorul Liviu Rebreanu, dar și prințesa Alexandrina Cantacuzino. La câștigarea titlului de „Miss România”, frumoasa Magda Demetrescu declara: „[...] Mă înduioșează și mă stingherește această atenție deosebită. Cu ce am meritat-o? Și voi putea oare, Doamne, Doamne, să înfățișez în America toată frumusețea țării mele?”. În America, Magda Demetrescu a ajuns să se claseze pe locul șase în lume, primind modesta sumă de 100 de dolari și un ceas [16].

„Miss Basarabia”, în 1929, a devenit Julia Ciachir, născută în zona Codrului, de 21 de ani, studentă la Conservatorul de Muzică din Chișinău [17, p. 3].

Concursul de frumusețe la Chișinău a continuat să fie realizat și în anii care au urmat. Spre exemplu, cel desfășurat la 31 ianuarie 1930, nu s-a petrecut fără incidente. Iată ce relatează serviciile de ordine despre desfășurarea concursului: „Aseară urma să aibă loc la Teatrul Național un bal organizat de revista *Realitatea*, cu care ocazie urma să se aleagă și „Miss Basarabia” pentru a participa la concursul de frumusețe, organizat de această revistă. Pe la orele 22:00 un grup de cca 30 studenți au intrat în sala Teatrului unde au început să vocifereze spunând că balul este organizat de evrei care n-au ce căuta în sala Teatrului Național. Intervenind, primarul Negrescu, nu a putut potoli spiritele ceea ce a determinat pe organizatori să trimită o delegație spre a cere concursul procurorului de serviciu. Între timp, publicul ce venise la bal a părăsit sala și totodată au plecat și studenții, astfel că balul a fost amânat [18, ff. 34-35]. Ulterior, concursul pentru alegerea unei „Miss Chișinău” urma să aibă loc în sala Primăriei [18, f. 60].

La doi ani după incident, la inițiativa ziarului *Cuvântul Basarabiei*, avea loc într-o zi de sâmbătă, la 5 martie 1932, „în cadrul unui grandios bal”, alegerea „Miss Basarabia 1932” și „Miss Chișinău 1932”. Învingătoare au devenit domnișoara Olga Marinova și, respectiv, dr. domnișoara Dora Lovensohn. Din juriu făceau parte: Economu, artist al Teatrului Național din Chișinău; Gafencu, ziarist; T. Duvan, artistă; Gherman Pântea, primar; Tanți Brădășanu, artistă a Teatrului Național din Chișinău; dr. Ciugureanu, directorul ziarului *Cuvântul Basarabiei*, fost ministru; prof. L. Boga, ajutor de primar; D. Copceag, avocat; dr. Mihailovici; dr. Dorizo; Nesvedov, pictor; Plămădeală, sculptor; V. Vronschi, artist; N. Benoni, ziarist; M. Orester, ziarist; Cogan, pictor; J. Calughiu, ziarist [19].

Datorită obiectivului fotografic care a surprins cele 18 concurente la concursul de frumusețe, putem observa faptul că aproape toate aveau părul tuns scurt, ondulat cu ferul încins, rochii alungite de culori deschise/închise, asortate cu tocuri moderat de înalte. Prin urmare, fotografia oglindește întruchiparea metamorfozelor vestimentare din Chișinăul anilor 1930.

Portul popular

În perioada interbelică în mare trecere era purtarea costumului popular la diverse evenimente festive. De remarcat faptul că pentru Basarabia era specific lipsa „costumului național”, care necesita

„reînnoit” – „Singura Basarabie nu se înveselește în acest port național. Privim la îmbrăcămintea bărbaților și mai ales a femeilor de aici: haine din stofe și materii fără gust, urâte și desigur și prea scumpe, se poartă și puțin. E o tărcătură, pe alocuri de influență slavă și germană, de ne cuprinde mila” [20, pp. 495-496].

În anii 1930, Petre V. Ștefănuță amintea că portul național în Basarabia era „aproape în întregime urbanizat”. „Șapca rusească cu cozoroc a invadat toate satele din apropierea centrelor urbane [...]. Bărbații poartă vara pălării și iarna căciuli. Portul popular prezintă variațiuni de la regiune la regiune”, acestea fiind „mai numeroase în părțile unde moldovenii s-au întâlnit cu alte neamuri (ruși, bulgari, nemți), influențându-se unii pe alții” [21, pp. 299-300].

Într-o polemizare iscată între Gheorghe V. Madan și Petre V. Ștefănuță pe problema introducerii purtării portului național în Basarabia, primul amintește despre obiceiul purtării straielor naționale la Chișinău: „Noi am văzut în Chișinăul nostru copilași de ovrei îmbrăcați în costumul național românesc, care le ședea foarte bine și frumos și-l purtau foarte veseli. Cu atât mai mult ar trebui să se îmbrace așa copiii moldovenilor” [22, p. 387].

Un accesoriu, de mare utilitate, de distincție a portului popular atât femeiesc cât și bărbătesc, care era în mare vogă în perioada interbelică, și care s-a menținut până astăzi, este traista confecționată dintr-o singură bucată de țesătură, cu sau fără ornare ori brodate [23, pp. 71-75].

Straie de sărbătoare

Cu totul deosebită apare vestimentația și portul locuitorilor Chișinău surprinși în petrecerile de Revelion, care erau sublime demonstrații de eleganță și rafinement, în ton cu moda din marile capitale europene. Iată cum ia surprins pe orașeni publicistul Alter Rottman în ziua dintre ani 1935–1936: „Pregătirile au început de la 09:00. Ferele coafezelor, înroșite în foc, lucrau asiduu și martirizau bucelele cucoanelor. Domnii, încremeniți în scaunul de execuție al frizerului, lăsau să circule pe obrajii lor roșii briciul ascuțit al unei cifre. Pe la 10:00 și doamnele și domnii s-au regăsit la domiciliu respectiv, aferați, febrili, ținânduți în fața unei oglinzi și a unui șifonier răvășit. Cravate făcute și desfăcute, volane de rochii care nu stăteau rotunde în aer, o serie nesfârșită de emoții și de precipitări. [...] La 11:00, rochia de bal, cu decolteu la spate, era fixată pe silueta doamnei, iar domnul se afla țeapăn și solemn, în frac sau smoching. Peripețiile încep abia la orele 11:00, sunate cu gravitate de orologiul primăriei. Pe Alexandru cel Bun nu mai era nimeni [...]. Copiii trăgeau de coada buhaiului, măscăricii cu capra dădeau reprezentații benevol și un plug tras de patru boi demonstra în fața primăriei [...]. M-am plimbat pe toate străzile. Am trecut pe sub ferestrele prefecturii, unde sub lămpi puternice se învârteau în piruete rochii și uniforme. Orchestra repeta valsuri și tangouri [...]. La Camera de comerț ferestrele masive erau iluminate și rafale de muzică ușoară inundau în stradă. Ceva mai departe sinagoga stătea întunecată și tristă. În centru străzile scăldate în lumină erau măturate de un vânt dezmiardător ca o briză marină. Birjarii, adormiți pe capre, cu biciul atârând peste spinarea calului cu greabăn la gât, așteptau nu un an nou, ci un client. [...] Clopotele Saborului, orologiile publice, pocnete de bici, de pistol, strigăte, lumină stinsă, totul pornise să urle, ca o nebunie colectivă [...]. Lumina s-a reaprins. Anul nou venise. 1936 era prezent în Chișinău. 1935 devenise anacronic, încă o perlă la colierul trecutului” [24, p. 1].

Considerații finale

Per ansamblu, în materie de modă și vestimentație, la Chișinău, în anii interbelici se resimte o occidentalizare a întregii societăți, elitele locale racordându-se la standardele eleganței și stilului european prin manifestarea aceluiași gusturi alese și simțuri rafinate cu ale înaltelor case europene fiind preluată, în mare parte, eticheta occidentală a vremii.

Cu toate acestea, pe alocuri, puteau fi surprinse și elemente vestimentare sau de aranjare a părului, inclusiv de comportament, care aminteau de influențele specifice lumii ruse și a amalgamului multicultural persistent. Ancorate la schimbările de după Marele Război, vestimentația și moda în Chișinăul interbelic au suferit transformări pe măsura urbanizării și românizării orașului, atât cât a fost posibil în cele două decade de prefaceri în limitele unei lumi încă libere.

Referințe:

1. SAVA Lucia, *Viața cotidiană în orașul Chișinău la începutul secolului al XX-lea (1900–1918)*, Chișinău, Pontos, 2010, 320 p.
2. CAZACU Petre, *Chișinăul*. În: *Viața Românească* (București), an. XIII, nr. 8, august 1921, pp. 264-280.
3. ROBOT Alexandru, *Aspecte din piața nouă*. În: *Gazeta Basarabiei* (Chișinău), nr. 390, aprilie 1936, p. 1.
4. *Lucrările soborului stareților și starețelor din Arhiepiscopia Chișinăului*. În: *Luminătorul*, an. 31, nr. 9, septembrie 1938, 495-496.
5. MADAN Gheorghe V., *O podoabă a Chișinăului: talciocul*. În: *Gazeta Basarabiei* (Chișinău), an III, nr. 462, 31 mai 1937, p. 2.
6. [Publicitate]. În: *România Nouă* (Chișinău), anul III, nr. 97 (320), 26 septembrie 1926, p. 4.
7. BUJOREAN Tatiana, *Portul popular în Basarabia la 1918: mărturii documentare*. În: *100 de ani de la Unirea Basarabiei cu România. Rolul și contribuția lui Alexandru Marghiloman*, Buzău, Mad Linotype, 2018, pp. 117-129.
8. BUJOREAN Tatiana, *Evoluția vestimentației citadine din Basarabia în primele patru decenii ale secolului al XX-lea*. În: *Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine*. Conferință științifică internațională, Chișinău, 28–29 septembrie 2021, ediția a IV-a, Chișinău, 2021, pp. 235-242.
9. NANU Asina, *500 pălării*. În: *Astra*, serie nouă, an. III (XLVI), nr. 1-2 (329-330), 2012, pp. 13-27.
10. [Publicitate]. În: *România Nouă* (Chișinău), anul III, nr. 97 (320), 26 septembrie 1926, pp. 3-4.
11. DUMITRESCU George Dorul, *Chișinău*. În: *Universul literar* (București), an. XLVIII, nr. 17, 29 aprilie 1939, p. 5.
12. CARAGEA C., *Istoria vestimentației europene*, București, 1999, 254 p.
13. *Anuarul Chișinăului pe anul 1940/Alcăt.*: Al. Terziman și I. Kalughin, Chișinău, Editura „Arpid”, 1940.
14. PRISAC Lidia, *Publicitatea în Chișinăul interbelic drept element al vieții cotidiene*. În: *Latinitate, Romanitate, Românitățe*. Conferință științifică internațională (7; 2023; Chișinău), Ediția a 7-a, Chișinău, 2–4 noiembrie 2023: Programul și rezumatele comunicărilor /Comit. șt.: Igor Șarov [et al.]. Chișinău, CEP USM, 2023, pp. 67-68.
15. *Cum va fi aleasă „Miss România 1930”?* În: *Realitatea ilustrată*, an. III, nr. 52, 21 decembrie 1929, p. 34.
16. KELT Iulia, *Magda, orfana de 17 ani care a ajuns cea mai frumoasă femeie din țară. Prima Miss România s-a ales cu numai 100 dolari și un ceas*. Disponibil: https://playtech.ro/2022/magda-orfana-de-17-ani-care-a-ajuns-cea-mai-frumoasa-femeie-din-tara-prima-miss-romania-s-a-ales-cu-numai-100-dolari-si-un-ceas-video/?fbclid=IwAR3ztdhxXOV6pwyPQujPeCpgqh4HverNDQI-e5NYgPPOiVT39fkqPtezp_nM (accesat la 25.03.2023).
17. ISPRAVA Tudor, *O plimbare cu dra Julia Ciachir „Miss Basarabia”*. În: *Realitatea ilustrată* (București), an. III, nr. 20, 11 mai 1929, p. 3.
18. Agenția Națională a Arhivelor, Direcția Generală a Arhivelor Naționale, F. 1581, inv. 4, d. 16 (I), ff. 34-35.
19. *Alegerea „Miss Basarabiei” la Chișinău*. În: *Cuvântul Basarabiei* (Chișinău), martie 1932.
20. *Lucrările soborului stareților și starețelor din Arhiepiscopia Chișinăului*. În: *Luminătorul*, an. 31, nr. 9, septembrie 1938, pp. 495-496.
21. ȘTEFĂNUCĂ Petre V., *Pentru un muzeu etnografic al Basarabiei*. În: *Arhivele Basarabiei* (Chișinău). Revista de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru, nr. 4, 1933, pp. 299-300.
22. MADAN Gheorghe V., *Scrieri*. Ediție în două volume, vol. 2. *Folclor. Folcloristică* /Text ales și îngrijit de Mihai Papuc, Tamara Apostol-Macovei și Grigore Botezatu, Chișinău, Știința, 2011, 408 p.
23. SĂRĂNUȚĂ Silvia, *Cultura materială și spirituală a românilor din Basarabia. Schițe și studii etnografice*, Chișinău, Tipografia Centrală, 2019, 354 p.
24. ROBOT Alexandru, *Cum a fost primit 1936 la Chișinău*. În: *Gazeta Basarabiei* (Chișinău), nr. 375, ianuarie 1936, p. 1.
25. XENOFONTOV Ion Valer, *Chișinău: orașul celor trei conservatoare*. În: *Dialogica*. Revistă de studii culturale și literare, an V, nr. 3, septembrie-decembrie, 2023, pp. 78-80.

Anexă
Surse iconografice

Eleganță și rafinament în stilul vestimentar al cetățenilor. Profesoara de liceu Maria Bulat și fratele ei, Alexe Bulat, șeful Serviciului Poștal al mun. Chișinău, pe str. Alexandru cel Bun, 1938.

Sursă: Colecția foto Demir Dragnev.

Julia Ciachir, Miss Basarabia. În: Realitatea ilustrată (București), an. III, nr. 20, 11 mai 1929, p. 1.

Clasa de canto a profesoarei Maria Zlatov de la Conservatorul Municipal din Chișinău, exemplu de eleganță vestimentară de epocă, 1930 [25, pp. 78-80].

Date despre autor:

Lidia PRISAC, doctor în istorie, cercet. șt. coordonator, șefa Arhivei Științifice Centrale a AȘM, Biblioteca Științifică (Institut) „A. Lupan”, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: lidiaprisac@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-3406-3670

Prezentat la 11.12.2023